ORATIO AD ILLUSTRISSIMUM PRINCIPEM IOANNEM CASIMIRUM, ...

Wilhelm Roding

ORATIO.

AD ILLVSTRSSIMVM PRINCIPEM IOANNEM CASIMIRVM, DVCEM BAVARIÆ, *Comitem Palatinum Rheni, è Gallia pace & tranquillitate regni conſtituta redeuntem.*

SI VLLA unquā dies, Dux Caſimire Illuſtriſsime, univerſæ terræ Palatinæ Rheno Neccaróq; fœlix, fauſta, læta atq; exoptata extitit, illa certè fuit, qua Deus Opt. Max. te nobis ſalvum & incolumem è Gallia reduxit. Eo enim die vrbes Palatinatus propè ſuis ſedibus convulſæ, ad gratulandum ſuo Duci procedere, imò mœnia ipſa & tecta urbium ob ſui principis adventum lætari videbantur. Ab illo die lætaris, exultas, triumphas Friderice Sacri Romani Imperii Elector & Archidapifer Illuſtriſsime, pater patriæ clementiſsime: ſalvus enim & incolumis tibi rediit filius, quo amiſſo vitā hanc tibi acerbam fore exiſtimabas. Lætantur, exultant,

triumphant multi Germaniæ & Galliæ Principes, Comites, Barones, Nobiles: qui Aulæ Palatinæ familiam partim cognatione, affinitate, & neceſsitudine attingunt, partim vero in periculis & bellis ad eam tanquam ad Aſylum confugerunt: ſalvus enim & incolumis rediit is, qui antiquiſsimam illam Ducum Palatinorum familiam pietate & omni virtutum genere non ſolùm æquare, verùm etiam longè ſuperare cōtenderet. Lętantur, exultant, triumphant Eccleſiæ Palatinatus & Galliæ, omnesque boni ſanctæ pietatis & religionis ſynceræ amantes: ſalvus enim & incolumis rediit is, cujus præſidio & virtute ſe in poſterum à Tyrannis (Deo iuvante) propugnatū iri confidunt. Lætantur, exultant, triumphant Academiæ hujus inclytæ & florentiſſimæ Doctores & alumni, & univerſa hęc lectiſſimorum juvenum corona: ſalvus enim & incolumis rediit is, quo vivente & florente, Muſas ipſas vivere & florere ſibi perſuaſum habent. Lætantur, exultant, triumphant, Aulæ Palatinæ ſubditi & ciues, Rheni Neccariq; accolæ: ſalvus enim & incolumis rediit is, cujus ſalute ſuam contineri verè arbitrantur.

Lætaris deniq;, exultas, triumphas tu ipſe Dux Caſimire Illuſtriſſime. Eo ſiquidem die devotionis tuæ cōvictus es. An non enim, dic quæſo, cum expeditionem ſuſciperes, te, fortunasq; tuas pro ſalute Galliæ devovebas, & quaſi cum Deo ipſo tacitè paciſcebaris, vt, ſi pro Eccleſia Dei, pro totius regni Galliæ incolumitate, ocio concordiaque illam

expedi

expeditionem profectionemque ſuſciperes, te ſalvum atque incolumem domum ad tuos reduceret. En tam Heroicæ atque Chriſtianę devotionis, Dei immortalis beneficio, ipſorum Gallorum teſtimonio, totius Germaniæ & Galliæ conſenſu & plauſu convictus es. Quamobrem Dux Caſimire Illuſtriſſime de victoria tua & tam præclarè atque feliciter geſta, lætentur, exultent, triumphent Pater tuus Illuſtriſſimus cum univerſa Aula Palatina, Germaniæ Principes, Comites, Barones, Nobiles, literati, Senatores, ſubditi, ciues & accolæ: Illi, inquã omnes lætẽtur, exultent, triumphẽt, & te equis albis, & curru inaurato, lauro capite coronatum Romano triumphantium more in vrbis Heidelbergæ Capitolium vehant atque deducant, pro meritis te & dignitate tua te excipiant, & dies quaſi feſtos atque ſolennes in honorem tui celebrent: triũphus enim ille & publicus honor tuæ virtuti debetur. Ego verò Dux Caſimire fortiſſime, hujus noſtri exercitus nomine, quem Elector Illuſtriſſimus tanquam pater ſua munificentia & liberalitate fovet atque conſervat, qualicunque oratione te excipiam: quam vt animo clementi audias & alterum quaſi Pompejum te nobis præſtes, ſupplices precamur: Pompejus enim ex Aſia victor rediẽs, Rhodi & Athenis publicos artium liberalium profeſſores audivit, eaque res honori illi ſempiterno fuit: Sic tu Caſimire Illuſtriſime, qui militari fortitudine Pompejum te in Gallia prędtitiſti, eundem te nobis, in hac oratione audienda, præſtato.

Primùm vero de cauſa ſuſceptæ tuæ expeditionis juſtiſsima, & laude inde conſecuta verba faciam: Deinde ad Deum Opt. Max. pro pace Galliæ & Eccleſiæ ſuæ reſtituta gratias, & pro eadem conſervanda preces perorabimus. Sed antequam rem ipſam aggrediar, vos omnes obſecro atque obteſtor, ut ſi balbutire vobis potiùs videar, quàm dicere non ſolùm id rei à me ſuſceptæ magnitudini, verum etiam ingenii mei imbecillitati tribuendum putetis.

Salve igitur, Dux Caſimire Heros chriſtiane & fortiſſime: ſalve pacis & regni Galliæ conſervator inclyte: ſalve ſcelerum & injuriæ chriſtianis illatę vindicator juſtiſsime: ſalve Princeps regia Palatinorum Ducum familia digniſsime, imò totius Germanię pręſidium & Germanorum Principum lux & decus ſalve. Quę obſecro ad arma in Galliam proficiſcendi tibi cauſa extitit? Num ambitio? num dira regnandi cupiditas & hoſtes ſpoliandi immanitas te rapuit? Minimè verò. Sed patris tui Illuſtriſsimi, & tuus erga regnum Galliæ amor, fauor, ſtudium & benevolētia, vtriuſque veſtrum in Dei Opt. Max. majeſtatē pietas, in homines chriſtianos bellis continuis vexatos & ferè extinctos miſericordia & humanitas, imò univerſæ Gallicanę reipublicę neceſſitas. Nam quis ignorat Aulę Palatinæ Duces apud Reges Gallię ſemper amicitia, dignitate & authoritate valuiſſe plurimum: prę cęteris vero hunc noſtrum Electorem apud Gallię reges, Duces, Pręſides, & cujuſcunq; generis ordines ſemper fuiſſe gratioſiſsimum. Te enim Elector Friderice Illuſtriſsime,

me Franciſci Regis aula à puero educavit, fides in periculis & bellis toti Galliæ probavit, mira cum gravi ſeveritate conjuncta humanitas multis viris principibus & exteris nationibus commendavit (Dicam enim liberè & ingenuè aſſentationis ſuſpicionem nihil veritus, cum non ſolum præſentium viventiumque permultorum hominum memoria, verum etiam hujus ſeculi poſteritas iſti tuæ gloriæ & laudi fidem ſit factura) te, inquam Friderice Elector animi integritas vitæque ſanctitas in toto Galliæ & Germaniæ regno celebravit. Ad te igitur literæ ex Gallia adferuntur, quibus regni Duces & præſides pro neceſsitudine, quæ tibi iam pridem (vt dixi) cum illis interceſſerat, cauſſam Galliæ periculaque rerum ſuarum deferebant: quibus inquam ad bellum pro ſalute Galliæ adminiſtrandum Caſimirum Imperatorem depoſcebant, atque expetebant. In illo enim uno ſcientiam & prudentiam eſſe belli gerendi eximiam, virtutem ſingularem, authoritatem ſummam, fortunam diuinam, iam ante edocti fuerant, & ſecundo ejus adventu hoſtium impetus repreſſum & retardatum iri ſperabant. Quid igitur faceres Dux Caſimire Illuſtriſsime? Potuiſſet ſanè te retinere res familiaris, fortunæ & conjunx, multorum principum Germanorum amicitiæ, conſuetudines, vicinitates, potuiſſet te retinere aula patris & regia ſplendidiſſima, & patria ipſa quę omnia quantum voluptatis, quantum charitatis habeant vix dici poteſt: potuiſſet te non ſolum iter longinquum & periculoſum, verum etiam hoſtium inſi-

dia-

dię,quibus tot principes antea nefariè trucidati & è medio ſublati erant, deterrere. At tu contra audentior ibas, nihilque avita virtute & fortitudine Ducis & principis dignius exiſtimabas,quàm exercitum conficere, Gallicanæ Reipub.tot calamitatibus & bellis inteſtinis labefactatæ & ferè collapſæ ſuccurre,imò tuam ſalutem poſteriorem communi Christianorum ſalute ducere. Quanta vero expeditionis ſuſcipiendæ belliq́ue gerendi neceſſitas fuerit cogitate. Vocabatur in periculum atq; diſcrimen non ſolum multorũ Ducum, Principum, Comitum, Nobilium, Plebejorum, & ciuitatum Galliæ ſalus & integritas, verum etiam ſociorum regni & finitimorum populorũ incolumitas, nec ſolum finitimarum gẽtium incolumitas, verum etiam coronæ Galliæ dignitas, nec regiæ ſolum Coronæ dignitas, verum etiam quod omnium maximum eſt, Chriſtianorum in maieſtatem Dei pietas. Afflictiſſimum enim & turbulentiſſimum illum regni Gallię ſtatum pauliſper, & quantum tẽporis fert anguſtia, recordemur: ita tamen auditores humaniſſimi, vt pro veſtra humanitate horrendæ iſtius crudelitatis & calamitatis commemorationẽ nihil vos commouere aut perturbare patiamini. Quantas res impietas in rebus ſacris, furor in flagitiis, feritas in latrociniis, crudelitas in homicidiis, injuria in cõtumeliis, iniquitas in judiciis, perfidia in pactis & promiſſis efficere vnquã potuit, eas omnes miſeri & innocentes Chriſtiani per annos ferè ſedecim pertulerunt. Ecquid enim in orbe terrarum Chriſtiana religio-

ne

ne divinius eſt? Nihil eſt. Dei enim patris, Dei filii, Dei Spiritus Sancti ſermo & voluntas eſt. An quicquam verius eſt? Nihil eſt. Veritas enim Dei eſt, qua nihil poteſt eſſe verius. An quicquam eſt antiquius? Nihil eſt. Æterna enim Dei ſapientia eſt. An quicquam humano generi ſalubrius eſt? Nihil eſt. Animi enim perturbati & cõſcientiæ afflictæ tranquillitas eſt, pax, cõſolatio, vita æterna. An quicquam ad Satanam profligãdum, & impios hominum conatus frangendũ fortius & validius eſt? Nihil eſt. Gladius enim Dei eſt cœlitus Chriſtianis porrectus & datus. Sed res tam ſancta & divina, tam vera, tam antiqua, tam ſalutaris & neceſſaria vna cum authore ſuo Deo repudiari & quaſi ſedibus ſuis extermina ri cœpta eſt, hominibusque impiis cauſſa extitit, vt nuſquam fuerit

nec hoſpes ab hoſpite tutus,
Nec ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara.

Quid dicam de bellorum ciuilium ſubitis & continuis incendiis, quæ inde exorta ſunt, & regnum florentiſsimum vaſtarunt, & ferè extinxerũt? Quid dicam de cædibus horrendis, quibus tot principes & ſanguine regio oriundi duces, tot comites, tot nobiles viri, matronæ, virgines, tot vrbium gubernatores & Senatores, pueri atque infantes innocentiſsimi, in matrum vtero & viſceribus adhuc latitantes, crudeliter dilaniati ſunt?

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas,

Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.
Vos enim hic Pariſienſes, Lugdunenſes, Aureliani, Rhotomagenſes vici & plateæ, vos inquam tantæ crudelitatis teſtes imploro atque obteſtor, quæ ſanctiſsimorum hominum cadaveribus obrutæ atque repletæ fuiſtis, quæ ſanguinis Chriſtiani flumine maduiſtis, nec corpora ſemiviva ex alto deturbata præ hominum rabie & furore continere potuiſtis. Per univerſas urbes homines furioſi & ſcelus anhelantes curſitabant, quibus arida Chriſtiani & innocentis ſanguinis ſiti fauces inflammatæ erant: quibus oculi ardebant: nihilque ex immani facie & ore quàm crudelitas emicabat, qui omnes Chriſtianos, vel ſaltem de Chriſtiana religione ſuſpectos, ad cędem denotabant, qui Chriſtianorum domos vi & ferro oppugnabant, quę tamen communia hominũ perfugia eſſe ſolent, & ita ſancta, ut ab iſtis quẽpiam abripi maioribus noſtris nefas fuerit, nedum in illis trucidari. Crudelis illa, ô Chriſtiani, corporum carnificina fuit, ſed multo crudelior & intolerabilior illa animarum fuit, quę ſecuta eſt. Nam urbium gubernatoribus atq; pręfectis & Eccleſiarum pręſidibus, imperabatur, ut non ſolum diligenter in illos inquirerent, qui ad Miſſam non accederent, verum etiam illis, qui metu ſupplicii ad eam adibant, abjurationis formulam pręſcriberent, qua profiterẽtur ſe ab impia & impura doctrina (ſic enim Chriſtianam appellabant) imprudentes olim faſcinatos fuiſſe, & nulla vi aut metu coactos, ſed ſponte & ſua volun

voluntate ad Papę Romani gremium deficere. Horrenda iſta in Chriſtianorum corpora & animos crudelitas & tyrannis tantopere pontificiis ipſis, in quibus aliquid adhuc humanitatis erat, diſplicuit, ut multi paulatim ſe ab impio iſtorum hominum cætu abſtraxerint & ſegregarint, & vel ſe Chriſtianis adjungere, vel voluntarium exilium ſubire maluerint, quàm horrendæ & nefandæ iſtius crudelitatis ſpectatores eſſe. Non dicam jam de juſtitię, iuris, æquitatis, legumque omnium violatione, quæ per univerſam ferè Galliam nunc annos aliquot regnavit. Nihil adverſus improbiſſimorum hominum tumultus & ſeditiones parlamenta valuerunt, nihil magiſtratus, nihil authoritas ſenatus, nihil judicia, nihil ſupplicia: ſed ſumma omnium ſcelerum fuit impunitas, & juſtitiæ atque æquitatis tribunal, injuſtitia, iniquitas, vis, & injuria occuparant. Non dicam de varietate, inconſtantia, & crebra ut tempeſtatum, ita veræ religionis & pacis in ſuperſtitionē bella atque diſsidia commutatione. Abdicabantur magiſtratu homines trāquilli & pacis amantes: ſuccedebant ſeditionis ſigniferi & ſtimulatores, vulgi & multitudinis concitatores, Eccleſiæ Dei depopulatores. Non jam enumerabo infinitos illos exules omnium generum, ætatum & ordinum, viros, mulieres, adoleſcētes, puellas & infantes, qui omnibus bonis exuti & patrimonio ſuo partim vi ejecti, partim verò ſua voluntate cedentes, in univerſum ferè terrarum orbem effuſi & diſperſi ſunt. Omni enim

pietate, religione, juſtitia & æquitate exterminata, nec ſibi in Gallia locum eſſe poſſe aut fore exiſtimarunt. Sed quorſum hæc commemoro? quorſum? tu intelligere poſſitis nullum ferè multis ſeculis bellum tam neceſſarium fuiſſe, quam hoc bellum Gallicanum fuit. Denique Dux Caſimire Illuſtriſsime, ſi Germanorum quondam principum & populorum quaſi proprium prædicatur longè à domo bellare, & imperii ſui propugnaculis exterarum gentium fortunas ſalutemque defendere, quantò magis laudabile tibi fuerit, pro Chriſtianis & Chriſtiana religione conſervanda bellum gerere? Noli hic audire, ſed contemne potius inanes illas, ne dicam impias voces, quibus tibi tuæq; laudi invidentes hic orationi meæ obſtrepent & vociferabuntur: Chriſtianam religionem armis propugnandam nõ eſſe, Sed Dei Spiritu propagari. Heus igitur Chriſtiane, ſi modo Chriſtianus ſis, quiſquis ita judicas, Ad quid tantam vim atque poteſtatem Regibus & principibus divinitus datam atque conceſſam eſſe arbitraris? Num ad ociandum? Num ad comeſſandum? num ad venandum? num ad opes & regna ſua amplificandum? Negabis, opinor, niſi principũ auribus aliquid dare velis: & ad improbos extirpandum, ad probos tuendum, ad pacem & tranquillitatem publicã conſervandum, præcipuè verò ad gloriam Dei, quæ omnium humanarum actionum ſcopus & finis eſſe debet, celebrandum, ſi chriſtianus es, affirmabis. Aliud igitur eſſe intelligito chriſtianam

nam

nam religionem propagare, aliud jam propagatam conſervare, & ab impiorum hominum injuria chriſtianos vindicare. Illud Dei & Spiritus Sancti munus proprium eſt: hoc verò omnium chriſtianorũ principum cum Deo ipſo commune. Dii enim Reges & principes appellantur. Ne longius ad ſanctiſſimorũ patrum exempla abeamus, Moſis inquam, Iehoſuæ, Samuelis, Davidis, recordemur hac noſtra memoria Illuſtriſsimorum & fortiſsimorum Heroum exempla, Ioannis Friderici Saxonis, & Philippi Haſsiæ Landgravii: quos vtinam hodie, Dux caſimire, à mortuis ad tuas partes revocare mihi piè fas eſſet. Multo verò minus hic tibi audiendum fuerit, nihil Germanis principibus cum exteris regnis negotii eſſe. Vbi igitur ille fraternus & mutuus chriſtianorum amor ſtatuetur? ubi perpetua illa animorum non ſolum in hoc mundo verum etiam in altera illa & beata vita conjunctio? ubi illa Sanctorum communio? Nihil igitur chriſtianorum ſalus ad nos attinet, nihil gloria Dei ad nos eo modo attinebit. Quamobrem, Reges & principes inanes iſtas, inhumanas, & impias voces repudiate, & potius vocem divinam auſcultate. Animus meus propenſus eſt (ait Spiritus Sanctus per Deboram Iudic. v.) erga eos qui mandata ſuſtinent Iſraelitarum erga eos qui ſe ſponte offerunt in populo: benedicite Iehovæ. Ait Debora non ſolum erga duces militiæ Deum propenſum eſſe, verum etiam erga milites gregarios, qui ſua ſponte & vltro ad vindicandum

Dei populum venerat. Præterea vero ſingulari Dei beneficio jam ante vera religio in multorum hominum animis per univerſam Galliam infixa erat, imò etiam legibus & authoritate regia cautum & imperatum, ut liberè chriſtianam religionem exercere & profiteri cuivis permitteretur. Non igitur à Duce caſimiro ejuſque ſociis bellum ſuſceptum eſt, ut nova religio in Galliam introduceretur, ſed ut jam antè introducta, & judicia, fides publica, regiorumque edictorum autoritas conſervaretur, & pax publica contra Tyrannos, qui regiam & principum Galliæ dignitatem violabant, reſtitueretur.

Sed qua ratione quantaque felicitate bellum tam neceſſarium, tam grave, tam periculoſum, tam diuturnum, à Duce caſimiro vno ferè anno confectum ſit, audiamus. Affirmare auſim, Dux caſimire divino te conſilio ad tumultus illos bellicos ſedandos natum & gubernatum eſſe. Sic enim omnia à te adminiſtrata atque confecta ſunt, ut difficile ſit dictu utrum hoſtes magis virtutem & robur tuum reformidantes, quam pietatem, manſuetudinem admirantes, victi ſuperatique ſint. Quæ quidem hoſtes ſuperandi ratio, non ſolum non tuæ fortitudinis laudi detrahit, verum etiam multò ampliorem & illuſtriorem eam reddit. Quis enim dubitabit quantum virtute tua perficere potuiſſes, qui tantũ manſuetudine perfeciſti, aut quam facilè armis atque exercitu adverſariorum copias diſsipaturus fuiſſes, qui ipſo nomine atq; prælii rumore aduerſariis formidabi

midabi

midabilis fuiſti. O igitur te Imperatorem Dux caſimire prudentiſsimum. O victoriam tuam feliciſſimam, quæ ſine cęde & ſanguine reportata eſt. Nam ſi cruenta fuiſſet, dolerent jam & ejularēt orphani, dolerent viduæ, dolerent milites vulnerati & ſemivivi, dolerent Germaniæ & Galliæ urbes, unde ad illud bellum miſsi erant, quibus cæſis & amiſsis Germaniæ & Galliæ ornamenta atque præſidia amiſſa fuiſſent & cecidiſſent. Jam verò lætātur tui milites, lætantur ipſorum liberi, conjuges, parentes, cognati & amici, lætātur Germaniæ & Galliæ urbes: quia exercitu ſalvo & incolumi conſervato, ſe ipſas conſervatas & reſtitutas eſſe arbitrantur.

Nulla ſalus bello pacem te poſcimus omnes.

Sic bella ab Imperatoribus geri & adminiſtrari voluit fortiſſimus ille Scipio, cum diceret, nunquam cum hoſte confligendum eſſe, niſi commodiſſima & maximè idonea occaſio prębe retur, imò niſi ſumma & extrema armis decertandi neceſſitas adferretur. Sic bella geſſit & adminiſtravit Q. Fabius Maximus à quo ocioſo & quieto, Hannibal, omnium, qui omni memoria fuerunt ducum ferociſſimus, magis ſibi metuit, quam à Marcello pugnante & tandem cunctando ſuperatus eſt. Sic bella geri & adminiſtrari voluit Imperator Antoninus Pius, qui unum civem conſervare maluit, quam hoſtes mille trucidare. Sic bella geri & adminiſtrari voluit C. Cæcilius Metellus cui munitiſſimā urbē obſidenti, cum quidam militum præfectus diceret: Si Metelle

militum decem jacturam facere voles, facile vrbem expugnabis & capies. An tu, ait ille, in iſtis decem numerari velis? Sic M. Tullius Romanæ militiæ Imperator rebus domi militiæq; geſtis præſtātiſsimus, bella geri & adminiſtrari voluit: qui toties ſe pacis authorem publicè prædicavit, & temere in acie verſari & manum cum hoſte confligere immane quiddam & ferarum ſimile eſſe duxit. Quare magnum prorſus Dux Caſimire, prudentiæ Imperatoriæ exemplum hic in te animadvertendum eſt, qua nihil quicquam à te in iſta expeditione & bello præcipitatum eſt, ſed ita momenta rerum in vtramque partem pōderata, vt non tam gloriam tuam, quam totius Galliæ incolumitatem & pacem ſpectaſſe videaris: ſic inquam omnia à te adminiſtrata & confecta ſunt, vt tantum manſuetudine perfeceris, quantum fortaſsis nunquam ſignis collatis & pugnando perfeciſſes. Quas enim res & quantas perfeceris ex publico illo regio edicto per totum Galliæ regnum promulgato cognoſcamus. Imperat Rex vt Dei Opt. Max. laudes, per vniuerſum Galliæ regnum hymnis & pſalmis celebrentur: vt Euangeliū Chriſti & literæ ſacræ annuncientur & doceantur: vt Sacramenta à chriſto inſtituta celebrentur: vt nullæ quæſtiones, nullæ inquiſitiones aut clandeſtina conſilia aduerſus chriſtianæ profeſsionis homines inſtituantur & capiantur: vt libri ſacri importentur & vendantur: vt chriſtiani ad Miſſam aliaſq; cæremonias non cogantur: vt ædificia & templa

ad

ad chriſtianam religionem publicè exercendam extruantur: ut Rex Navarræ, Dux Allenconius, Princeps Condæus, Dominus Danvilleus in priſtino dignitatis loco collocentur & habeatur: ut Ammiralio ſanctiſsimo christi Martyri & viro nunquã ſatis laudato ejuſq; liberis, honos, exiſtimatio bona ſarta tectaque ab omni incommodo atque detrimento conſerventur: ut omnes Franciæ Magnates, Equites Aurati, Nobiles, Officiales, omnium locorum incolæ & exules reſtituantur, priſtinaq; libertate, privilegiis, & immunitatibus fruantur: ut domus & mœnia per ſuperiores tumultus diruta & vaſtata renoventur: ut liberi commeatus & commercia per totum Galliæ regnum reſtituantur & exerceantur: ut Chriſtianis hominibus honores publici dignitatum & munerum decernantur & committantur: ut viduæ, viduarumque filii & filiæ eorum, qui per tumultus illos trucidati ſunt, ab omnibus tributis & oneribus immunes habeantur: ut literarum ſtudioſi nullo diſcrimine religionis habito ad Academias & ſcholas admittantur: ut pauperes & ægroti cujuſcunque religionis ſint noſocomiis & xenodochiis recipiantur: ut omnes captivi & ad remos affixi carcere eripiantur & ſolvantur. Quid? quod Elector Illuſtriſſimus & Dux Caſimirus filius in Regis cognatis & amicis chariſſimis numerantur, expeditioque à Duce caſimiro ſuſcepta non bellum, ſed obſequium Regi prꝗſtitum appellatur? Præclarum equidem ad nominis immortalitatem eſt, Dux caſimire, belli pro totius regni

ſalute & concordia ſuſcepti Imperatorem deſignari: ſed longè præclarius eſt, imò divinum, ita omnia adminiſtrare & conficere, ut non bellum geſſiſſe ſed obſequium præſtitiſſe dicaris. Sed unde tibi tanta belli adminiſtrandi ſcientia & prudentia? unde tam felix & literis monumentiſque prædicanda victoria?

O nimium dilecte Deo tibi militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſsica venti.

Liceat enim mihi verſibus claudiani ſic te affari. Nam (mihi crede) æthera tibi militarunt, id eſt Dei & Angelorum ipſius præſidia te bis nunc ſalvum & incolumem nobis conſervarunt, & bellum Galliæ periculoſum per te confecerunt. Sed pacem tibi divinitus dari & datam eſſe non ſolum ſignis & vexillis tuis declaraſti in quibus ſcriptum erat DE COELO VICTORIA: verum etiam coram urbis Heidelbergæ Senatu ampliſsimo & univerſa civitate aperta voce ſignificaſti. cum enim illi omnes armati tibi procederent, & publica ſolennitate & lętitia in agro Heidelbergenſi te exciperent, tibique de ſalvo & incolumi reditu laudabilique victoria gratularentur, & ſerto aureo laureatoque caput tuum coronarent, ſatis ſplendidè primum diſſeruiſti, non te tua voluntate aut temeritate quadam impulſum, ſed legitima & publica vocatione ad arma profectum eſſe: deinde nō tibi ſed Deo in cœlis victoriam hanc tribuendam eſſe dixiſti: ô vocem piam & chriſtiano Imperatore digniſſimam. Quamobrem de tanto filio & Duce gratulamur tibi ô Friderice Ele-

ctor Illuſtriſſime, gratulamur tibi Aula Palatina, gratulamur tibi univerſa terra Palatina, gratulamur nobis ipſis, gratulamur tibi Germania, & Gallia. Omnium enim Ducum Palatinorum qui fuerunt, ſunt, aut erunt, bellicæ laudis gloria facile princeps erit, & tam felici victoria æternam ſui nominis memoriam poſteris conſecrabit. Prędicent alii Alexandri liberalitatem, Pompeii fortitudinem, Trajani bonitatem, Caroli Magni virtutem: Eduardi primi integritatem: Ludovici duodecimi probitatem: tuam, Friderice Elector, in tanto filio, felicitatem, & utriuſque veſtrum in chriſtianis juvandis & gloria Dei propaganda pietatem, ſupra omnes humanas laudes altiſsimè eminentem, non ſolum qui nunc ſunt chriſtiani prędicabunt: verum etiam qui futuri ſunt & ſine odio atque invidia judicabunt. Tu vero Dux Caſimire Illuſtriſſime, hanc memoriam, hanc poſteritatis ęternitatem animo complectere & meditare, & ad eam non ſolum conſervandam verum etiam amplificandam, omnibus animi & corporis viribus incumbe. Magnum eſt te ſummi Electoris Germanię eſſe filium: longè majus eſt, te pacis & concordię conſervatorem, Palatinorum Ducum lumen, imò totius Germanię & Gallię decus appellari: omnium vero maximum eſt, chriſtianum Principem & Eccleſię Dei pręſidium & aſylum in hac terra prędicari. Hęc nomina qui verè habeat, non ego illum cum ſummis & principibus viris comparo, ſed ſimilimum ferè Deo judico. Olim Imperatores ad militiam & fortitudinem bellicam

Poëtarum carmina, hymni, ludique ſolennes, trophęa, monumenta, ſtatuę, dies feſti, annua ſacra & triumphi excitabant, talia inquam, quę nulla ferè ſunt, & viro forti contemnenda. Te verò Dux caſimire ad chriſtiànam Eccleſiam, à Tyrannorum impetu, ſi neceſſitas requirat armis propugnandam, ejuſque ſalutem conſervandam, æterna tui nominis & pręclarè factorum memoria excitabit. Nulla enim unquam oblivio tuas laudes in Gallia aut Germania imò tota Europa obſcurabit, ſed dum hominum genus fuerit, te non ſolum vivę variarum gentium linguę pręcicabunt, verum etiam Germanorum & Gallorum annales atque vetuſtatis monumenta celebrabunt. Excitabit te corona illa & laurea immortalis & triumphus ille cœleſtis, in quo Deus te omneſque pios principes cum univerſo chriſtianorum militum exercitu in omne ęvum coronabit.

Quantas res effeceris, Dux caſimire Illuſtriſſime, & quantas inde laudes apud omnes populos conſequaris, pro ingenii mei tenuitate dixi. Reliquum nunc eſt, ut Deo Opt: Max: pro pace Gallię & Eccleſiæ reſtituta gratias peragamus, & ejus conſervationem & conſtantiam ab eodem deprecemur. Gratias igitur agimus tibi Deus cœli & terræ creator, omnis concordiæ atque pacis auctor conſervator & moderator, non quidem quantas æterna tua & infinita Majeſtas tuorumque erga nos beneficiorum magnitudo & amplitudo requirit: ſed quantas mentium humanarum imbecillitas & me-

diocritas ferre & peragere poteſt. Quis enim bellum iſtud confecit? Tu virtute tua & providentia Deus Opt: Max: Quis iracundos hoſtium animos à bello ad pacem & concordiam traduxit? Tu potentia tua miranda Deus Opt: Max: Quis nobis Illuſtriſſimum principem caſimirum ſalvum & incolumē cum exercitu reduxit? Tu pro bonitate tua inexhauſta, Deus Opt: max: Quamobrem gratias tibi agimus ô pater & princeps in cœlis æterne, qui nos pro eccleſiæ tuæ ſalute & univerſi exercitus incolumitate deprecantes è throno Majeſtatis tuæ exaudiviſti. Gratias agimus tibi Jeſu humani generis ſalvator optime: qui nobis patrem iratum reconciliaſti, & Principes Chriſtianos tuæ eccleſiæ patronos procreaſti: Gratias tibi agimus ô Spiritus æterni patris & filii vis æterna: tu enim afflatu tuo & numine ſanctiſsimo piorum principum animos ad Chriſtianos tutandos & conſervandos & pacem colendam gubernaſti, & confirmaſti. Oramus te Deus iterum iterumque, obſecramus, & obteſtamur per filium tuum Chriſtum Jeſum, ut pacem illam & tranquillitatem eccleſiæ tuæ conſtitutam moderari velis, & omnes reges & principes veræ pietatis amantes & pacis alumnos, cum primis vero hunc noſtrum Electorem Fridericum & Ducem Caſimirum filium, cunctosque Germanię principes Chriſtianos tuę eccleſię difficilimis his & maximis tēporibus conſervare eorumq; mentes, cogitationes & actiones univerſas ad tui nominis gloriam & Chriſtianorū ſalutem, & pacem publicam

atq; concordiam velis convertere. Regem Gallię ut appellari conſuevit, omnium regum chriſtianiſſimũ efficito, & tam exitiali, diuturno funeſtoq; bello penitus extincto, Evangelii tui ſolem clariſſimũ in Galliam reducito, ejusq; radiis, non ſolum Galliæ populos verũ etiã omnes univerſi terrarũ orbis angulos, ſi fieri poteſt illuſtrato. Verbũ enim tuũ pedibus noſtris lucerna eſt, & lux ſemitæ noſtræ: qua extincta vel ſaltem obſcurata, ſol ipſe mundi extinguetur & obſcurabitur. O miſerã illam & deſperatã gentẽ quæ tui verbi luce privata eſt: perpetuæ enim ibi tenebræ ſunt, perpetua mœſtitia, nulla cõſolatio, ſed execrãda & horrenda deſperatio. Ah Deus, ſi nos & noſtrã dignitatem reſpicias, digniſſimi ſumus & ab incunabulis meriti, à quibus verbũ tuum & ſpiritũ ſanctũ auferas, quos igni, ferro, belloq; perſequaris, quos Satanę & Tyrãnis dilaniandos relinquas, quos iræ tuæ juſtiſſimæ fulmine ad terrã affligas, & cõminuas, quos deniq; in ima & funeſta inferorum tartara deturbare & præcipitare juſto tuo judicio queas. Qui enim ſumus, ah Deus? filii hominum ſumus, quos ſi è cęlo intuearis, nec unus quidẽ fuerit, qui coram facie tua ſancta juſtus & culpa vacans conſiſtat. Sed in te patrẽ noſtrũ liberi degeneres, immorigeri, rebelles, protervi & cõtumaces ſumus: in fratres noſtros duri & ferrei, perfidi, impii, malevoli: deniq; natura corpore & animo quanti quãti ſumus corrupti, depravati, perditi, & peccatorũ ſcelerũq; ſordibus ab imis pedibus usq; ad verticẽ ſummũ cõtaminati & polluti. Sed parce nobis &

miſerere noſtri Deus, non propter nos & merita noſtra quæ nil niſi peccata ſunt, ſed propter divini tui nominis gloriã. Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriã, propter gratiam & veritatẽ tuã. cur enim gẽtes dicent, ubi Deus eorũ eſt? Parce igitur nobis & miſerere noſtri in Jeſu tui filii gratiã, quem quia vnicè & ſummè amas, nũquã nos odiſſe & repudiare potes: frater enim noſter eſt, liberator, ſalvator, mediator & corã facie tua pro peccatis noſtris deprecator. Facies illud, mi Deus, pro bonitate, miſericordia & clementia tua. Ipſa enim bonitas es, ipſa miſericordia, ipſa clemẽtia, & quanta eſt cœli à terra diſtantia & altitudo, tanta eſt tuæ bonitatis, miſericordiæ, clemẽtiæ, & amoris erga genus humanũ magnitudo. Nihil igitur timemus, quoniã tu Jehova Deus noſter es in medio noſtri Deus maximus & terribilis, Deus inquam Deorum & Dominus Dominorum. Vt populum tuum conſervares & à cruẽtis hoſtiũ manibus vindicares, flatu nariũ tuarũ aquas coacervaſti, quibus Pharaonẽ cum equitatu & omnibus copiis demerſiſti. Debellaſti & deleviſti per duces tuos, Hamalecitas, duodecies millenos homines Haii die uno, reges Ieruſcha laimorũ, Chebronis, Jarmuthi, Laciſchi, Heglonis, Midianitas, Schecemitas, Hammonitas, Emorços, Ephrajimitas, Peliſchtæos, Benjaminitas, & alias gẽtes multitudine innumerabiles & locis ferè infinitas populũ tuũ perſequentes & infeſtantes. Adverſus populi tui hoſtes ipſa mundi Sydera è cæli aggeribus, & elemẽta omnia pugnarunt. Quamobrem

Jehova, qui in operibus tuis magnus & terribilis es, qui in cœlis potens & bellicoſiſſimus, Deus exercituũ, ſurge, ſurge inquã, & Pharaones illos hujus ſeculi, Nabucodonoſores, Julianos ſanctæ tuæ Majeſtati illudentes, Chriſtianis tuis inſultãtes cohibe, & furores illorum & fremitus adverſus Chriſtũ tuum ejusq; membra comprime: corda illorum ſaxea & impia, in mollia, humana & pia conuerte: in manu enim tua ſunt. Oſtende te illis non ſolum terræ & cæli gubernatorem ſummum, verum etiam omnis idololatriæ, impietatis, & crudelitatis vindicatorẽ & ultorem acerrimum. Sin vero animo prorſus obſtinato & obdurato tibi tuoq; ſpiritui ſancto repugnare pergãt, & patientia tua abuti, dextera tua forti illos cõfringe & ſceptro illo ferreo tanquam vaſa fictilia contere, magnitudine potẽtiæ tuæ illos ſubverte, immitte contra illos iræ tuæ furorẽ, quo tamquam ſtipulę conſumantur, & in auras evaneſcant: ut ità fluctus componantur, & ſæviſſimæ tempeſtatum procellæ ſedentur, quibus eccleſiæ tuæ cymba jactatur & quaſſatur: ut ita divinæ & æternæ tuę Majeſtatis gloria & ſplendor illuſtretur atq; magni tui nominis laus & honor in hac terra, & in æterno illo omnium beatorum triumpho ab omnibus Chriſtianis una voce, uno ore, una anima celebretur.

Amen.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.